

общества, а также экономической свободе, политическому и идеологическому многообразию, равенству всех перед законом, как ключевому условию развития Казахстана как правового государства [3]. Прошедшие годы свидетельствуют о наличии демократической основы имеющейся Конституции. По словам Е. Жумабаева, конституционная модель должна еще полностью утвердиться в будущем, «одно можно сказать наверняка, мы должны совершенствоваться и защищать Конституцию, несмотря на то, что она может претерпеть экономические, социальные и политические изменения. Но надо стараться не допустить изменения существующей конституционной модели». Нельзя не согласиться с высказанным выводом. Искусство и величие конституционного совершенства, по словам Н.И. Акуева, заключается в определении истинных потребностей общества, упорядочении социальных процессов, гармонизации отдельных сил, приведении их в равновесие, установлении общественного мира и политической нормы.

Что касается развития концепции прав и свобод человека в Республике Казахстан, то следует сказать, что этот процесс никогда не был процессом равномерным и протекающим в определенной последовательности. Свое влияние оказало одновременное резкое снижение представлений о правах человека, возникновение и способы регулирования отношений между государством и личностью. Огромный опыт наших предков и самобытное политическое, экономическое, социальное, культурное познание казахского народа привели к формированию концепции прав и свобод человека.

Список литературы:

1. Конституция Республики Казахстан от 30 августа 1995 г.
2. Права человека: учебник для вузов / Отв.ред. - член корр. РАН, доктора юридических наук Е. А. Лукашева.- М.: издательская группа норма-ИНФРА-М, 1999. - 573с.
3. Назарбаев Н.А. Об организации и дальнейшего повышения эффективности демократического реформирования общества //новости Казахстана.-1995. -1 июля.

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫНДА МЕМЛЕКЕТ ТЕТІГІН ҰЙЫМДАСТЫРУДЫҢ ҚҰҚЫҚТЫҚ НЕГІЗДЕРІ

Шайкен Әлия Рашитқызы

Академик Е.А.Бөкетов атындағы Қарағанды университетінің 1 курс магистранты

Мемлекет – бұл қоғамнан тарихи түрде бөлініп шыққан және оның экономикалық жүйесімен анықталған, өндірістің негізгі құралдарының иелерінің ортақ мүдделерін білдіретін және қорғайтын, сондай-ақ қоғамның табиғатынан туындайтын ортақ істердің орындалуын қамтамасыз ететін Егеменді мемлекеттік биліктің саяси ұйымы.

Мемлекеттік механизм – бұл мемлекеттік билік жүзеге асырылатын, қоғамның мемлекеттік басшылығы қамтамасыз етілетін мемлекеттік органдар жүйесі.

Кең мағынада, мемлекет механизмі үш компоненттен тұрады:

- мемлекеттік мекемелер;
- мемлекеттік аппарат;
- мемлекеттік кәсіпорындар.

Мемлекеттік мекемелер – бұл әртүрлі салалардағы мемлекеттік функцияларды орындау бойынша тікелей, практикалық қызметті жүзеге асыратын мемлекеттік ұйымдар: экономикалық, әлеуметтік, мәдени және т. б.

Мемлекеттік кәсіпорындар өнімді өндіру немесе оны қамтамасыз ету, әртүрлі жұмыстарды орындау және қоғамның қажеттіліктерін қанағаттандыру үшін көптеген қызметтер көрсету мақсатында экономикалық қызметті жүзеге асыру үшін құрылады.

Бірнеше ғасырлар бойы мемлекеттік билікті ұйымдастыруға қатысты маңызды мәселелердің бірі-биліктің бірлігі мен бөлінуі туралы мәселе.

Биліктің бөлінуі – саяси және саяси емес биліктің барлық түрлерінің жұмыс істеуінің негізгі шарттарының бірі және негізгі тетігі.

Биліктің бөлінуі тарихи түрде мемлекеттің қалыптасуының алғашқы кезеңдерінде пайда болды және әртүрлі адамдар мен институттардың күшіне мамандандырылды, онда екі тұрақты тенденция ерте ашылды: биліктің бір қолға немесе бір институтқа шоғырлануы және билікті, жұмыс пен жауапкершілікті бөлу қажеттілігі. Демек, билікке екі жақты көзқарас: бір жағынан, бөлінген институттардың бөлінуіне қарсы билік үшін күрес және бөлінген биліктің қарым-қатынасын реттеуге және екінші жағынан қоғамды олардың арасындағы қақтығыстардан құтқаруға деген ұмтылыс [1;102].

Билікті бөлу идеясы үш тармаққа бөлінеді: заң шығарушы, атқарушы және сот адамзаттың көптеген ғасырлар бойы идеалды мемлекет іздеуімен бірге жүреді. Ол ежелгі грек философтарының (Аристотель, Полибий) көзқарастарында болған. Алайда, демократиялық мемлекет туралы құрама ілімнің негізгі қағидасы ретінде оны Д. Локк тұжырымдап, кейіннен Ш.Монтескье жасаған. Соңғысы билікті бөлу теориясына толық және үйлесімді көрініс берді. Оның түсіндіруінде билікті бөлу тұжырымдамасы Конституциялық актілерде көрініс тапты және шоғырланды, олардың көпшілігі бүгінгі күнге дейін өз қызметін сақтап келеді.

Осылайша, Монтескье биліктің бір қолына шоғырлануы "қорқынышты деспотизмге" алып келеді және мемлекеттік билікті үш тармаққа бөлуді ұсынды: заң шығарушы (парламент), атқарушы (патша және министрлер) және сот (тәуелсіз соттар) [2; 99].

Билікті бөлу принципінің нақты мазмұны келесідей:

- заңдардың ең жоғары заңдық күші болуға және оны тек заң шығарушы (үкіметтік) орган ғана қабылдауға тиіс;

- атқарушы билік негізінен заңдарды орындаумен және тек шектеулі заң шығарумен айналысуы керек, Мемлекет басшысына бағынуы керек және белгілі бір дәрежеде Парламентке ғана бағынуы керек;

- заң шығарушы және атқарушы орган арасында билік шешімдерінің орталығын, тіпті биліктің барлық толықтығын олардың біріне ауыстыруды болдырмайтын өкілеттіктер теңгерімі қамтамасыз етілуге тиіс;

- сот органдары тәуелсіз және өз құзыреті шегінде дербес әрекет етеді;

-үш биліктің ешқайсысы екіншісінің құзыретіне араласпауы керек, тіпті басқа билікпен біріктірілуі керек;

- құзырет туралы даулар тек конституциялық жолмен және құқықтық рәсім арқылы, яғни конституциялық сотпен шешілуі тиіс;

- конституциялық жүйе әрбір билікті тежеудің құқықтық тәсілдерін көздеуге тиіс [3;75].

Тар мағынада, мемлекет механизмі көбінесе аппараттың жалпы құрылымында, күзіреттіліктің сипаты мен көлемінде, формалары мен әдістері мен қызметінде ерекшеленетін органдардың күрделі жүйесі болып табылатын мемлекет аппаратымен анықталады.

Өз кезегінде, мемлекет органы мемлекеттік аппараттың негізгі элементі болып табылады. Билік өкілеттіктерінің тасымалдаушысы бола отырып, бағыну және үйлестіру қатынастарымен өзара байланысты мемлекеттік аппараттың органдары мемлекеттің неғұрлым жалпы міндеттерін шешуге және оның функцияларын жүзеге асыруға қатысады. Әрбір мемлекеттік орган Мемлекеттік қызметтің қатаң белгіленген түрін жүзеге асыру мақсатында мемлекет құратын, тиісті құзыретке ие және өз өкілеттіктерін іске асыру процесінде мемлекеттің ұйымдастырушылық, материалдық және мәжбүрлеу күшіне сүйенетін мемлекеттік аппараттың салыстырмалы түрде дербес, құрылымдық жағынан оқшауланған буыны болып табылады.

Бірқатар авторлар мемлекеттік органдар қызметінің үш негізгі нысанын анықтайды: нормативтік-құқықтық актілерді әзірлеуге және шығаруға бағытталған заң шығару; құқық нормаларын іске асыру бойынша Мемлекеттік органдардың билік қызметінің нысаны ретінде атқарушы құқық; Құқық қорғау - құқықтық нормалардың сақталуын қамтамасыз ететін мемлекеттің құқықтық қызметінің нысаны.

Мемлекеттік органдар ұғымын сипаттайтын негізгі Ерекше белгілері:

- мемлекет атынан оның міндеттері мен функцияларын тапсырылған саладағы белгілі бір қызмет түрі арқылы жүзеге асырады;

- мемлекеттік мекемелер мен кәсіпорындардан ерекшеленетін билік өкілеттіктеріне ие болу;

- белгілі бір құзыретке ие, яғни міндеттердің, функциялардың, құқықтар мен міндеттердің (өкілеттіктердің) бекітілген жиынтығы);

- белгілі бір құрылыммен, яғни құрылымымен сипатталады.

Мемлекеттік органның оны сапалы сипаттайтын негізгі қасиеті - ол өздері жолданған адамдар орындауға міндетті құқықтық актілер шығара алады, осы актілердің талаптарын қамтамасыз ету үшін мәжбүрлеу, сендіру, көтермелеу шараларын қолдана алады, олардың орындалуын қадағалай алады [4; 40].

Мемлекеттік органдар мемлекеттік аппараттың құрылымында орталық орын алады және мемлекеттің табиғаты мен функциялары тудыратын белгілі бір белгілердің жиынтығына ие. Бұл органдардың әрқайсысы өз саласында және өздерінің нақты әдістерімен мемлекеттің қоғамдағы ұйымдастырушылық рөлін білдіреді. Мемлекеттік орган ұғымы үш негізгі белгілердің жиынтығынан тұрады:

1. Әрбір мемлекеттік билік органы Конституцияда, заңдарда немесе басқа да құқықтық актілерде белгіленген тәртіпке сәйкес құрылады.

2. Мемлекеттік билік органына билік өкілеттіктері берілген, яғни оның шешімдері барлығына міндетті және қажет болған жағдайда мемлекеттің мәжбүрлеу күшімен нығайтылады.

3. Мемлекеттік органдардың қызметі құқықтық актілерде белгіленген нысандар мен әдістерде жүзеге асырылады. Мемлекеттік билік органы қандай да бір жағдайларда рұқсат етілген ұйымдастырушылық нысандар мен шектеулерден тыс әрекеттерге жүгінуге құқылы емес [5; 8].

Мемлекеттік билік органдары сайланған депутаттардан немесе белгілі бір билік өкілеттіктерімен жабдықталған тағайындалған мемлекеттік қызметшілерден тұрады. Бірақ бір адамның атынан билік органы - Президент, Бас прокурор, адам құқықтары жөніндегі уәкіл де мүмкін.

Мемлекеттік билік органдары – бұл ең алдымен қоғам немесе оның бір бөлігі (билікте тұрған саяси күштер) мүдделері үшін қоғамдық процестерді мемлекеттік басқару бойынша күнделікті жедел жұмыс жүргізетін атқарушы және әкімшілік органдар.

Мемлекеттік басқару органдары, ең алдымен, мемлекеттік органдар шығарған заңдарды орындауға арналған. Заңдарды орындау үшін оған белсенді әрекет ету құқығы, сондай-ақ заңға тәуелді нормативтік актілерді қабылдау құқығы берілді. Бұл ең тармақталған және алуан түрлі органдар. Атқарушы биліктің бір бөлігі болып табылатын «күштік» органдар мемлекеттің мәжбүрлі күшін бейнелейді, сондықтан бостандықтың шамадан тыс шектелуіне жол бермеуге тырысатын саяси күштер мен қоғамның үнемі назарында болады. Экономикалық органдар (министрліктер мен ведомстволар) еркін экономикаға және әл-ауқаттың өсуіне жәрдемдеседі, бірақ жеке меншік құқығын және кәсіпкерлік еркіндігін шектемеуі тиіс. Әлеуметтік-мәдени салада әлеуметтік әділеттілік пен мәдениетті мемлекеттік қолдау қағидатын іс жүзінде іске асыру атқарушы билік органдарына байланысты.

Өкілеттіктердің сипатына, көлеміне және мазмұнына қарай Мемлекеттік басқару органдары жалпы, салалық және арнайы (функционалды) құзырет органдарына бөлінеді. Жалпы құзыреттілік органдары (мысалы, Министрлер Кеңесі) Мемлекеттік басқарудың

барлық немесе көптеген салаларын басқарады және басқарады. Салалық және арнайы құзырет органдары (Министрліктер, әртүрлі мемлекеттік комитеттер, арнайы ведомстволар) мемлекеттік басқарудың жекелеген салаларына ғана басшылықты жүзеге асырады.

Өз құзыреті шегінде мемлекеттік басқару органдарына олардың қалыпты жұмыс істеуі үшін қажетті жедел дербестік беріледі. Мемлекеттік аппараттағы басқару органдарының міндеттері, орны мен рөлі конституциялық және қарапайым құқықтық актілерде бекітіледі.

Тәуелсіздік алған кезден бастап біз өзімізді демократиялық, зайырлы, құқықтық және әлеуметтік мемлекет деп жарияладық, оның ең қымбат қазынасы-адам және адамның өмірі, құқықтары мен бостандықтары, бұл өз кезегінде Қазақстан Республикасының Конституциясында көрініс тапты.

Мемлекеттік аппараттың қалыпты жұмысының маңызды шарттарының бірі – оның ұйымдастырылуы мен қызметін анықтайтын негізгі принциптердің болуы.

Биліктің мемлекеттік аппараты мынадай қағидаттарға негізделеді:

- 1) заңдылық;
- 2) мемлекеттік биліктің заң шығарушы, атқарушы және сот тармақтарына бөлінуіне қарамастан, мемлекеттік аппарат органдарының біртұтастығы; ;
- 3) азаматтардың өтініштерін, арыздарын қарау кезінде олардың құқықтарының, бостандықтары мен заңды мүдделерінің мемлекет мүдделері алдындағы басымдығы болып табылады;
- 4) жалпыға бірдей қолжетімді, яғни азаматтардың мемлекеттік аппарат органдарына өтініш жасау тең құқығы негізінде жүзеге асырылады;
- 5) жоғары тұрған мемлекеттік органдар мен лауазымды адамдар өздерінің өкілеттіктері шегінде қабылдаған шешімдерді орындаудың төмен тұрған мемлекеттік органдар үшін міндеттілігі болып табылады;
- 6) мемлекеттік аппарат органдарының бақылауда болуы және есеп беруі қағидаттарына негізделеді;
- 7) барлық азаматтар мен лауазымды адамдар үшін мемлекеттік органдардың заңды талаптарын орындаудың міндеттілігі қағидаттарына негізделеді;
- 8) мемлекеттік құпияларды немесе заңмен қорғалатын өзге де құпияны құрайтын қызметті қоспағанда, қоғамдық пікір мен жариялылықты ескеру;
- 9) мемлекеттік аппарат қызметкерлерінің құқықтық және әлеуметтік қорғалуы;
- 10) қабылданған және жүктелген шешімдердің орындалуы үшін жауапкершілік. Осы Қағидаға сәйкес мемлекеттік аппаратты ұйымдастырудың және оның қызметінің басқа да қағидаттарын қарастыруға көшуге болады [6; 624].

Мемлекеттік биліктің бөлінуіне қарамастан, мемлекеттік аппарат органдарының бірлігі қағидаты ішкі және сыртқы саясатты жүргізу және экономикасы бар белгілі бір мемлекеттік шешімдер қабылдау кезінде мемлекеттік аппараттың ұйымдық құрылымының шоғырлануын көрсетеді - ел мен қоғам үшін құқықтық маңызы бар. Осы қағидаттарға сәйкес мемлекеттік аппараттың барлық органдары, өзінің мемлекеттік мәртебесіне қарамастан, жоғарыда көрсетілген іс-шараларды өткізу кезінде өзара жәрдем көрсетуге тиіс. Қазақстан Республикасының Мемлекеттік салық комитеті мен Қазақстан Республикасының қаржы полициясы Агенттігі арасындағы ынтымақтастық осы қағидатты іске асырудың практикалық мысалы болып табылады, олар экономикалық қылмыстың алдын алу және оған жол бермеу мақсатында жергілікті атқарушы органдарда бір-біріне жан-жақты қолдау көрсетеді.

Мемлекеттік билік мәселесі алғашқы мемлекеттік құрылымдардың пайда болу сәтінен басталып, осы күнге дейін өзекті мәселелердің бірі болып саналады. Көптеген ойшылдар қоғамның және де мемлекеттің идеалды үлгісін құруға, олардың оңтайлы даму жолдарын анықтауға, топтық немесе жеке мүдделерді, қарама – қарсы жақтағы позицияларды келісуге тырысады.

Біртұтас мемлекеттік билікті тармақтарға бөлу теориясының өмір сүру қабілеттілігі оның заңдық маңыздарға ие позитивті элементтерінің болуымен анықталады. Осыған байланысты билікті бөлу доктринасын бағалау және талдау көзқарастары жағынан күрделі тарихи сипаттағы екі тұсын ажыратады.

1. Мемлекеттік билікті жүзеге асыру және ұйымдастыру идеясының негізгі біртұтас органдар жүйесі ретінде мемлекеттік механизм шегінде еңбек бөлінуден бастау алады. Бұл органдар жүйесі белгілі бір дәрежеде анықталған, заңды түрде ұйымдасқан, өзара қызметтері шектелген, заңдық дербестігі қамтамасыз етілген, бір орган екіншісінің есебінен заңсыз көтерілуге тыйым салынған құрылым.

2. Билік бөлу қай заманда болмасын деспотизмді жоюдың қажетті шарты ретінде және билікті теріс пайдалануға тыйым салатын, қоғамдық тәртіпті және заңдылықты қамтамасыз ететін, тұлғаның құқықтары мен бостандықтарына кепіл болатын плюралистік, яғни саяси күштердің, топтың, жеке мүдделерді теңестіретін негізгі құрал ретінде қолданатын жүйе [7;55].

Мемлекеттік билік механизмінде шешуші рөлді мемлекеттік органдар ойнайды. Олар мемлекеттік билікті жүргізуші үшін арнайы құрылады. Мемлекеттік органдардың ерекшеліктері болып басқа ешқандай ұйымдарда жоқ мүмкіндіктер және құралдарының, нақты айтсақ, мемлекеттік билік өкілеттілігі табылады.

Ол мемлекеттің өз қызметтерін тиімді жүзеге асыруға тікелей бағытталады. Мемлекет өзінің ұйымдары арқылы әрекет ете отырып, оларға сәйкесінше құқықтар және міндеттер тағайындайды. Өкілеттілік – ұйымның құнды міндеттерімен құқықтарын байланыстыру. Мемлекеттік ұйымдардың жеке құқықтары жоқ, бұл қандай да бір артықшылықтар емес, олар тек қандай да бір органдардың қойылған міндеттерді орындау қажеттілігінен туындайды. Онымен қатар, мемлекеттік органның кез-келген нақты құқығы оның міндеті ретінде қабылданады. Осылайша, азаматтардың субъективті құқықтары және мемлекеттік органдардың (өкілеттілігі) арасында айырмашылық бар, өйткені мемлекеттік органдар үшін мүмкін тәртіп міндетті тәртіп ретінде қабылданады. [8;35]

Менің ойымша, мемлекеттік аппаратты жетілдірудің тағы бір маңызды мәселесі оған қоғам тарапынан сенім арту болып табылады. Соңғы жылдар аясында, өкінішке орай, мемлекеттік органдар бұған әлі мақтана алмайды. Негізгі себеп, ең алдымен, мемлекеттік аппараттың кадрлық құрамын қалыптастыру саясаты болып табылады. Осыған байланысты мемлекеттік аппараттың көптеген аспектілерін қайта қарау керек шығар. Қаттылық, немқұрайлылық, формализм – бұл халықтың мемлекеттік органдарға деген сенімсіздігінің қайнар көзі. Мемлекеттік аппаратта қосарланған стандарттарды жою саясатын толық жүргізу қажет, ал одан не шығатынын уақыттың өзі көрсетеді.

Қорытындылай келе, мемлекеттің механизмі, мемлекеттің сыртқы және ішкі функцияларын орындауды қамтамасыз ететін органдар мен мекемелер жүйесі ретінде тірі, үнемі дамып келе жатқан организм болып табылады.

Оның нақты тарихи жағдайдағы эволюциясы көптеген факторларға, соның ішінде мемлекеттің басқару формасына, әлеуметтік-экономикалық және саяси жағдайларға, ұлттық ерекшеліктерге, басқару дәстүрлеріне, мемлекеттің әлемдік қоғамдастыққа интеграциялану дәрежесіне және т. б. байланысты.

Мемлекет механизмінің құрылымы және оның жұмыс істеуінің құқықтық негізін құру кез-келген Конституцияның басты міндеттерінің бірі болып табылады. Барлық үлкен тармақталған көлденең және тігінен басқару механизмі қоғамның барлық аспектілерін қамтитын реттеу салаларын бөліп, үйлесімді жұмыс істеуі керек.

Бұл мәселе қазіргі уақытта Қазақстан Республикасы үшін өте өзекті, қарқынды мемлекеттік құрылыс жүріп жатқан кезде көп нәрсе қайтадан туындайды немесе түбегейлі жаңартылады. Мұнда біз үшін ескі демократиялардың әлемдік тәжірибесі, ұлы ойшылдар мен теоретиктердің ескірмеген еңбектері өте пайдалы болуы мүмкін.

КСРО Конституциясында жарияланған көптеген ережелер қазір нақты мазмұнмен толықтырылуда: биліктің бөлінуі, жергілікті өзін-өзі басқару, Адам құқықтары, азаматтық қоғам, құқықтық мемлекет, әлеуметтік мемлекет және т. б.

Мемлекеттік аппаратты ұйымдастыру және оның қызметінің қағидаттары теориялық құқықтық базаның мемлекеттік-құқықтық құрылыста практикада нақты жүзеге асыру үшін дайындық сатысы ретінде қаншалықты маңызды екенін көрсетеді.

Дұрыс тұжырымдалған мазмұн, талдау және объективті және субъективті факторлардың қажетті критерийлерінің нақты анықталған шеңбері, теориядағы негізгі құрылымды сақтай отырып, әртүрлі нұсқаларды ұсыну кейде ұрпақтар мен жеке адамдардың тағдырын бұзатын іс жүзінде ауыр "тәжірибелерден" аулақ болуға көмектеседі.

Қазіргі уақытта Қазақстан Республикасының Мемлекеттік аппараты жетілдірілмеген және оны дамыту мен жетілдіруге талпыныс жасалуда.

Алайда, біздің мемлекеттік аппаратты басқарудың толық, мінсіз формуласы ретінде, белгілі бір статикалық зат ретінде қабылдауға болмайды, өйткені ол сонымен бірге болмыстың категориясы және шындықты өзгертетін идеалдың бір түрі болып табылады.

Сайып келгенде, мемлекеттік аппараттың заңнамалық және ұйымдық құрылымы өзінің толыққанды дамуына жол ашады, нәтижесінде бізде тиімді мемлекеттік аппарат болады.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі:

1. Барнашов А.М. Теория разделения властей: становление, развитие, применение. Томск: Изд-во Том. ун-та, 1982.
2. Монтескье Ш. Избранные произведения М., 1955г.
3. Мишин А.А. Принцип разделения властей в конституционном механизме США. – М., 1984г.
4. Қаржаубаев Е.К. Принцип разделения властей в организации государственной службы // Государство и Право. 2007. № 11. – С. 39-42.
5. Малый А.Ф. Государственная власть как правовая категория // Государство и право. – 2001. № 3. – С. 3-9.
6. Венгеров А.Б. Теория государства и права. Учебник для юридических вузов. – М.: Новый Юрист, 1998. 624с.
7. Нүркенов А. Биліктің бөліну принципіннің конституциялық ережелері // Адам және қоғам. Ғылыми сараптамалық журнал. 2006. – Б. 55-59.
8. Бадретдинов З.А., Бадретдинов В.З. Власть и человеческое существование // Вестник Тамбовского государственного университета. 2008. – Т.14. - № 1. – С.34-38.

БІЛІМ БЕРУ ОРТАСЫНДАҒЫ АДАМ ҚҰҚЫҚТАРЫН ҚАМТАМАСЫЗ ЕТУ МӘСЕЛЕЛЕРІ

Шакирова А.Б.

Академик Е.А.Бөкетов атындағы Қарағанды университетінің I курс докторанты

Байназарова Т.С.

Академик Е.А.Бөкетов атындағы Қарағанды университеті, оқытушы

Қазіргі жаһандану жағдайында білім беру ортасында адам құқықтарын реттеу, қамтамасыз ету ерекшеліктері қоғам мен мемлекет дамуының маңызды және қажетті шарты болып табылады. Қазіргі кезеңде қоғамдық өмірдің барлық аспектілері белсенді түрде реформалануда. Бүгінгі таңда еуропалық интеграциялау үрдісі қоғамдық өмірді кеңінен қамтып келе жатыр. Соның бірі білім беру ортасы. Білім беру ортасындағы адам құқықтарының қамтамасыз етілу сұрақтары бүгінде әр түрлі тұрғыдан қарқынды